

Pillanatkép az európai uniós tagjelölt országokról¹

Tartalom

Népesség, népmozgalom	1
Társadalmi mutatószámok	1
Általános gazdasági mutatók	1
Gazdasági ágazatok	2

Jelenleg öt ország tartozik a tagjelölt országok csoportjába: **Izland, Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság** (a továbbiakban: Macedónia), **Montenegró, Szerbia**, valamint a csatlakozási tárgyalásokat Horvátországgal együtt 2005 októberében megkezdő **Törökország**. A lehetséges tagjelölt országok csoportjába tartozik további három állam a délkelet-európai térségből: Albánia, Bosznia-Hercegovina és Koszovó, ezen országokra a jelen elemzés nem terjed ki.

Népesség, népmozgalom

Az öt állam közül a legnagyobb **népességgel** Törökország rendelkezik (2013 elején 75,6 millió fő), amelyen kívül még Szerbia (7,2 millió) és Macedónia (2,1 millió) lakosságát milliós nagyságrendű. Montenegróban 0,6 millióan, Izlandon pedig 0,3 millióan élnek. Törökország uniós csatlakozása révén – Németországot követően – az uniós második legnépesebb tagállama lenne. Törökország népességének nagymértékű növekedése egyben előre vetíti azt is, hogy az ország a legnagyobb népességű tagállammá váljon abban az esetben, ha a népesség utóbbi tíz évben bekövetkezett gyarapodása (5,9 millió fő) a jövőben változatlanul fennmarad². Törökországon kívül még Izlandon nőtt jelentős mértékben a népességszám (a 2003 és a 2013 közötti évek átlagában évi 1,1%), míg Szerbiában – a tagjelöltek közül egyedülként – a 2013. évi népesség elmaradt az egy évtizeddel korábbitól. Törökország népességének korösszetétele alapján nagyon fiatalnak számít: a gyermekkorúak³ aránya 2012-ben 25% (az EU-27 átlagában ugyanekkor 16%), az időseké pedig mindössze 7% volt. Ebből az is következik, hogy Törökországban, más országokhoz képest, az állami kiadások jelentősebb arányát kell az oktatási rendszer működtetésére és a munkaerőpiac hatékonyságának növelésére fordítani. A születéskor **várható átlagos élettartam** Izlandot kivéve elmaradt az uniós átlagtól, ami 2011-ben a nők esetében 82,6 évet, a férfiakra vonatkozóan pedig 76,7 évet tett ki a 27 tagország átlagában. Izlandon a nők várható élettartama 84,1 év, a férfiaké 79,8 év volt 2011-ben. Izlandról még egy érdekes demográfiai mutató emelhető ki: a szigetországban a csecsemőhalandóság az egyik legalacsonyabb a világon (2011-ben 0,9 ezrelék).

Társadalmi mutatószámok

A tagjelölt országok közül a legmagasabb **havi bruttó átlagkereset** Izlandon volt 2011-ben, annak ellenére, hogy annak 3,0 ezer eurós összege több mint negyedével volt kevesebb a 2006. évinél. A többi országban a keresetek 339 és 557 euró között alakultak, a legalacsonyabb kereset Macedóniát, a legmagasabb Törökországot jellemezte. Izlandon kívül az összes tagjelölt országban emelkedtek 2006 és 2011 között az átlagkeresetek. A jövedelmi különbségeket tekintve 2010-ben az Európai Unióban a lakosság legmagasabb keresetű 20%-ának a jövedelme ötszöröse volt a legalacsonyabb keresetű 20%-énak. Törökországban a **jövedelemkülönbség** lényegesen nagyobb volt, mint az uniós átlagában (8,0-szoros), de csökkenő tendenciát mutatott, mivel 2002-ben még közel 11-szeres volt a különbség. Egészségügyre magasán Izlandon költött a legtöbbet a tagjelöltek közül (2011-ben a GDP 9%-át), és sokat fordított a közoktatásra is (szintén 2011-ben a GDP 7%-át).

2012-ben a **foglalkoztatottsági arány** az Európai Unióban 64,2% volt a 15–64 évesek körében⁴. A foglalkoztatottsági arány Izlandon az uniós átlagnál lényegesen magasabb volt (79,7%), a többi tagjelölt országban viszont számottevően elmaradt attól. Utóbbiak közül a legalacsonyabb arány Macedóniában (44,4%), a legmagasabb pedig Törökországban volt (48,9%). Törökországban – elsősorban kulturális különbségekből fakadóan – a nők és férfiak foglalkoztatási aránya közötti különbség meghaladja a 40 százalékpontot, a nők foglalkoztatási aránya 30% alatti, a férfiaké 70% körüli. (Az EU-ban a különbség 11 százalékpont, míg Izlandon mindössze 4 százalékpont volt.) 2012-ben a munkanélküliségi ráta Izlandon volt a legalacsonyabb a tagjelöltek közül (6,0%), a volt jugoszláv tagköztársaságokra viszont igen magas ráta jellemző (Montenegró 19,7, Szerbia 23,9, Macedónia 31,0%). Izlandon a munkanélküliségi ráta a gazdasági válságot megelőzően, 2008-ban és az azt megelőző években 3,0% alatti volt, majd 2009-ben – a legnagyobb kereskedelmi bankok összeomlásának és az azt követő súlyos pénzügyi válság hatására – több mint a duplájára emelkedett. A tagjelöltek közül a munkanélküliség kizárólag Macedóniában nem nőtt a világválság hatására, sőt itt az állástalanok aránya 2005 és 2012 között évről évre csökkent (2005-ben 37,3, 2012-ben 31,0%).

Általános gazdasági mutatók

A **vásárlóerő-paritáson számított egy főre jutó GDP** 2011-ben kizárólag Izlandon haladta meg az uniós átlagot (11%-kal), a többi tagjelölt országban számottevően elmaradt attól (Törökországban 48, Montenegróban 58%-kal, Szerbiában és Macedóniában pedig egyaránt 65%-kal).

¹ Az összeállítás gerincét az Eurostat „[Key figures on the enlargement countries, 2013 edition](#)” c. kiadvány és az [Eurostat adatbázisa](#) jelentette.

² Németország lakossága 2013 elején 80,5 millió fő volt a nem végleges adatok szerint, a tíz évvel korábbival összehasonlítva 2,0 millió fővel kevesebb.

³ Gyermekkorúaknak a 15 évesnél fiatalabbak, időseknek a 64 évesnél idősebbek számítanak.

⁴ A 20–64 évesek között a foglalkoztatottsági arány 68,5%-os volt 2012-ben, amely korcsoportra az „Európa 2020” stratégia 75%-os foglalkoztatottságot célozott meg.

1. tábla

A tagjelölt országok és az Európai Unió GDP-je és annak volumenváltozása

Ország	Érték, milliárd euró		Volumenváltozás, % (a megelőző évhez képest)	
	2011	2012	2011	2012
Izland	10,1	10,6	2,7	1,4
Macedónia	7,5	7,5 ^{a)}	2,8	-0,2 ^{a)}
Montenegró	3,2	3,3 ^{a)}	3,2	-0,5 ^{a)}
Szerbia	31,5	29,9 ^{a)}	1,6	-1,7 ^{a)}
Törökország	554,6	614,5	8,8	2,2 ^{a)}
Európai Unió (EU-27)	12 667,1	12 923,8	1,7	-0,4

a) Becsült adatok.

A legnagyobb értékű **termélexportot** (2012-ben 119 milliárd euró) Törökország bonyolítja le a tagjelöltek közül. A másik négy ország kivitele együttesen is mindössze 16 milliárd euró volt 2012-ben. Izlandnak kis összegű kereskedelmi többlete keletkezett, a többi ország áruforgalmát ugyanakkor milliárdos nagyságrendű deficitek jellemezték. A legnagyobb passzívum (65 milliárd euró) Törökországban alakult ki. (A Törökországba irányuló behozatal euróértéke 2000 és 2012 között 3,1-szeresére emelkedett.) A **kivitel** legnagyobb része, közel háromnegyede Izland esetében irányult az Európai Unióba, míg a másik véglelet jelentő Törökország exportjának kevesebb, mint négytizedét került uniós országokba. Az izlandi export több mint négytizedét az agrárjellegű kivitel jelenti, amin belül a halászati termékek forgalma igen jelentős. A tagjelölt országok importjában alacsonyabb volt az uniós tagállamok részesedése, mint az exportjukban. A legnagyobb arányban (58%) Macedóniában szerzik be az importőrök a termékeket az EU-ból, míg a legalacsonyabb arány (37%) a forgalom ezen irányában is Törökországban volt.

A tagjelölt országok közül kizárólag Montenegró nem szorul **energiaimportra**, sőt 2011-ben a nettó – azaz az importtal csökkentett – exportja a termelésének a nagyobbik részét tette ki. Montenegró energiatermelése teljes mértékben a szénen és a ligniten alapszik. A másik véglelet Törökország jelenti, ahol az energiafüggőség több mint 70%-os, azaz a rendelkezésre álló energiamennyiség számottevő része importból származik. (2011-ben az Európai Unió energiafüggettsége 54, hazánké 52%-os volt.) Izland energiatermelése teljes egészében egy megújuló energiaforráson, a geotermikus energián nyugszik. A szigetország bőségesen rendelkezésre álló villamosenergia-kapacitása⁵ számos nagy energiaigényű feldolgozóipari tevékenységet, mint például az alumíniumgyártást vonzotta az országba.

2009-ben az egy főre jutó (bruttó, hazai) **kutatás-fejlesztési kiadások** értéke Izlandon jelentősen, több mint háromnegyedével meghaladta az uniós átlagot. A többi tagjelölt országban az egy főre jutó éves átlagos kiadás összege viszont 100 euró alatt maradt. 2009-ben az öt tagjelölt országban mindössze 98 ezer fő volt a teljes munkaidejűre számított K+F-létszám, ami az uniós létszám (2,5 millió fő) nem egész 4%-ának felelt meg.

2011-ben az Európai Unióba 225 milliárd euró **külföldi működő tőke** áramlott be. Az öt tagjelölt országba irányuló tőkeáramlás értéke 14,8 milliárd euró volt, amely összeg több mint háromnegyede Törökországba, 13%-a pedig Szerbiába érkezett.

2012-ben mindegyik tagjelölt ország **folyó fizetési mérlege** hiánnyal zárt. A legnagyobb összegű deficit Törökországban (36,4 milliárd euró) keletkezett, amelyet Szerbia követett a sorban (3,2 milliárd euró). Izland, Macedónia és Montenegró esetében néhány száz millió eurós hiány alakult ki, bár annak összege (588 millió euró) Montenegró esetében a GDP több mint egyhatodát tette ki.

2012-ben a **GDP-arányos államháztartási hiány** négy tagjelölt országban is meghaladta a 3%-os küszöbértéket, a legnagyobb mértékben Szerbiában, ahol a becslés szerint 6,4%-os volt a hiány. Törökországra még nem áll rendelkezésre a 2012. évi adat, az azt megelőző két évben viszont 3% alatt alakult a költségvetési hiány. Az **államadósság bruttó hazai termékhez viszonyított aránya** – a helyi pénzügyi válság következtében – Izlandon volt a legmagasabb (91,7%), a többi tagállamra ugyanakkor teljesült a 60%-os kritérium. (Szerbiában 59, Montenegróban 51, Macedóniában 34% volt 2012-ben, Törökországban pedig 39% 2011-ben.)

A tagjelölt országok **nemzeti valutája** 2012-ben – az éves átlagárfolyamokat tekintve – jellemzően gyengébb volt az euróval szemben, mint 2007-ben. A legnagyobb, több mint 80%-os értékvesztés az izlandi koronára alakult ki, a szerb dinár 41, a török líra pedig 30%-kal értékelődött le. A macedón dinár árfolyama ugyanakkor stabil volt. (Montenegró 2002 óta az eurót használja fizetőeszközü.)

Gazdasági ágazatok

A tagjelölt országok közül Szerbiában a legnagyobb a **mezőgazdasági terület** részaránya az ország területéből (65%). Izlandon a mezőgazdasági terület 98%-a gyeppel, összefüggésben az ország zord klímájával. A hideg időjárás, valamint a jelentős mértékű napi hőingadozás nem kedvez a növénytermesztésnek, így az izlandi mezőgazdaság nagyrészt az állattenyésztésen alapul. 2012-ben Törökország 32,5 millió tonna termést takarított be gabonafélékből, ami az uniós mennyiség (279,2 millió tonna) 12%-ával egyenértékű.

2. tábla

Néhány mezőgazdasági adat a tagjelölt országokról, 2012

Megnevezés	Izland	Macedónia	Montenegró	Szerbia	Törökország
Az ország területe, ezer km ²	103,0	25,7	13,8	77,5	783,6
Ebből:					
a mezőgazdasági terület aránya, %	15,4	49,3	37,3 ^{a)}	65,2	49,0
a szántóterület aránya, %	0,3	16,1	13,7 ^{a)}	42,4	26,3
Állatállomány, 2012. december, ezer darab					
Szarvasmarha	73	251	85	921	13 915
Sertés	36	177	18	3 139	3
Juh és kecske	474	796	230	1 867	35 783

a) 2011. évi adat.

Az országok eltérő vallási, kulturális hátterét valamelyest visszatükrözi az **állatállomány** szerkezete és nagysága. Törökországban például, ahol az iszlám vallás tiltja a sertéshús fogyasztását, mindössze 3 ezer sertést tartottak 2012 végén. Ez az állomány kevesebb még az izlandinál is, annak ellenére, hogy Izland lakossága a fél százalékát sem teszi ki a törökországinak. Izlandon a legnagyobb számban juhot és kecskét tartanak, mivel ezek a fajok könnyebben tudnak alkalmazkodni a szigetország zord időjárásához. A juh- és kecskeállomány Törökországban is nagy, számuk 2011-ben az uniós állomány harmadának felelt meg. A **vágóállat-termelés** Törökországban kiemelkedően magas volt a tagjelölt országok közül, ami szinte kizárólag vágóbaromfiból állt.

A gazdasági válság hatására az **ipari termelés** valamennyi tagjelölt országban csökkent 2009-ben. 2010-ben ugyanakkor az öt ország közül háromban, 2011-ben pedig négyben nőtt a teljesítmény. A 2011. évi ipari kibocsátás Törökországban 11, Izlandon 1,6%-kal haladta meg a 2008. évit, a volt jugoszláv tagköztársaságokban viszont elmaradt a három évvel

⁵ Izland bőségesen rendelkezésre álló villamosenergia-kapacitása ugyanakkor nem jelenti azt, hogy más típusú energiahordozókból ne szorulna importra az ország.

⁶ Rizs nélkül.

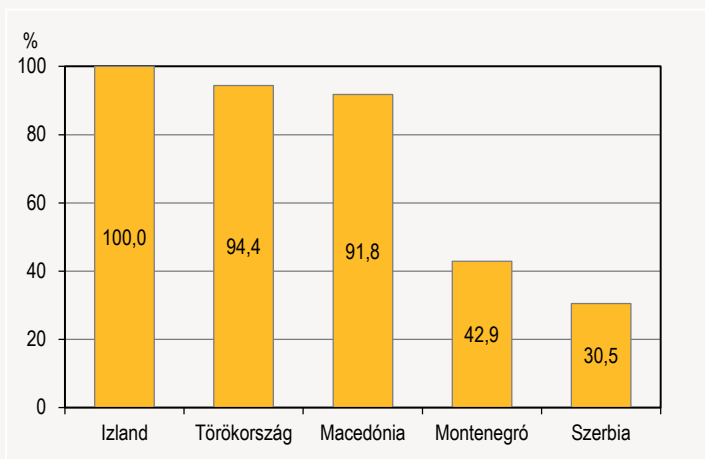
korábbi szinttől (közülük Montenegróban 28%-kal). Az **építőipari termelésben**⁷ is 2009-ben következett be a legnagyobb mértékű visszaesés. A 2011. évi termelési szint Törökországban tizedével magasabb, Szerbiában pedig ugyanilyen mértékben alacsonyabb volt a három évvel korábinál.

A **turizmusban** a legnagyobb külföldi vendégforgalmat Törökország bonyolítja le, 2011-ben 23,9 millió külföldi szállt meg az ország kereskedelmi szálláshelyein. A külföldi vendégek száma 2008-hoz képest 23%-kal emelkedett. Izland 1,4 millió fős forgalmat bonyolított le, amelyet a három volt jugoszláv köztársaság együttes forgalma kevéssel (150 ezer fővel) haladta meg. A statisztikák szerint Izlandon mindössze 21 ezer szállodai ágy jelentette 2011-ben a szállodák és hasonló létesítmények kínálatát, az egy ágyra jutó éves külföldi vendégforgalom (68 fő) lényegesen magasabb volt, mint a többi tagjelölt országban. (A második helyezett Törökországban átlagosan 36 külföldi használt egy szállodai ágyat 2011 folyamán.)

A közúti áruszállítás részaránya a szárazföldi áruszállítás teljesítményéből, 2011

(árutonna-kilométerben számított adatok alapján)

1. ábra

A **személygépkocsi-állomány** 2000 és 2012 között az öt ország közül egyedül Macedóniában nem nőtt számottevően. Törökországban a személygépkocsik száma közel duplájára emelkedett tizenkét év alatt (4,4 millióról 8,6 millióra). A jelentős növekedés ellenére a motorizációs ráta (azaz a személygépkocsik száma a lakosságszámhoz viszonyítva) négy országban még mindig jelentősen elmarad az uniós átlagtól, ami 2010-ben 473 ezreléket tett ki. Az ötödik országban, Izlandon ezzel szemben 656 ezrelékes az arány, lényegesen magasabb az uniós átlagnál. Ami az épített közlekedési infrastruktúrát illeti: a **vasútvonalak** hossza kizárólag Törökországban emelkedett az ezredforduló óta, a hálózat 2012. évi hossza (9,6 ezer kilométer) 971 kilométerrel haladta meg a 2000. évit. 2012 végén Szerbiában 3,8 ezer kilométer, Macedóniában 924 kilométer, Montenegróban pedig 250 kilométer volt a vasúthálózat hossza. Izlandon

⁷ Izland építőipari termelésére vonatkozóan nem állnak rendelkezésre adatok az Eurostat adatbázisában.

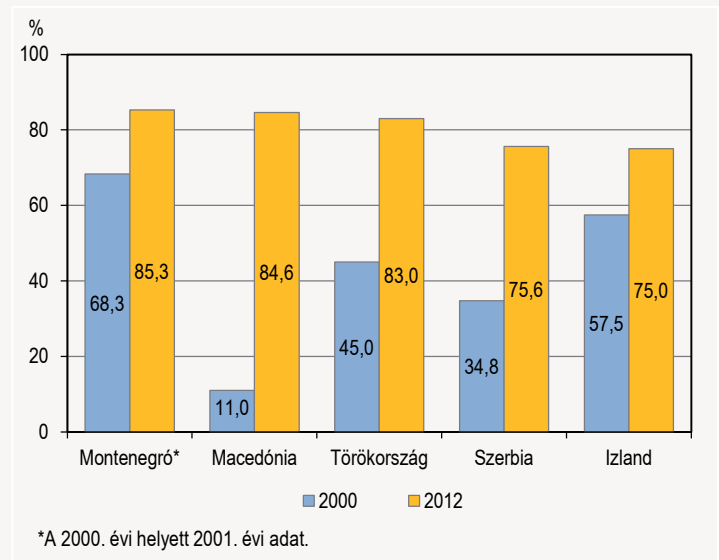
⁸ Az öt tagjelölt országból egyedül Szerbiában továbbítanak árukat belvizeken.

nem tartanak fenn közforgalmú vasúti közlekedést. Az **autópálya-hálózat** is Törökországban volt a leghosszabb, bár ennek értéke (2,1 ezer kilométer) az ország méretéhez és a lakosság számához viszonyítva meglehetősen alacsonynak számít. A **szállítási teljesítményen** belül 2001 és 2011 között a vasúti áruszállítás árutonna-kilométerben regisztrált teljesítménye Törökországban és Montenegróban nagyobb mértékben emelkedett, mint a közútié. Miután a harmadik szárazföldi szállítási mód, a belvízi szállítás sem Törökországban, sem pedig Montenegróban nem használatos árutovábbításra⁸, így a közúti áruszállítás 2011. évi részaránya mindkét országban elmaradt a tíz évvel korábitól. Érdekes tény, hogy Szerbiában a vasút részesedése az áruszállítási teljesítményből 58% volt 2011-ben. (A kétezres években a közúti áruszállítás teljesítménye több mint kétszer akkora ütemben nőtt, mint a vasútié, így a vasút részesedése jelentősen csökkent 2001-hez képest.)

A **vonalastelefon-előfizetések** száma – az európai tendenciával megegyezően – négy országban csökkent, Szerbiában viszont több mint harmadával nőtt 2000 és 2012 között. A mobiltelefon-előfizetések száma mind egyik tagjelölt országban jelentősen emelkedett 2000 óta. Érdekeség, hogy Montenegróban és Szerbiában a mobiltelefon-előfizetések lakosságarányos száma a vizsgált időszak végén magasabb volt, mint az uniós átlag.

2. ábra

A mobiltelefon-előfizetések aránya az összes telefonelőfizetésből

*A 2000. évi helyett 2001. évi adat.

Az észak-európai országokban az **infokommunikációs eszközökkel való felszereltség** és azok használata hagyományosan magas. Ez alól Izland sem kivétel, ahol 2012-ben a háztartások 95%-a rendelkezett otthoni internetelérhetőséggel. A többi tagjelölt országban az arány 47 és 58% közötti volt ugyanebben az évben.

További információk, adatok (linkek):

www.ksh.hu

Elérhetőségek:

Kommunikacio@ksh.hu

[Információszolgálat](#)

Telefon: (+36-1) 345-6789